

ZÁKLADNÉ POJMY

CUDZINEC

Legislatíva cudzincov vymedzuje na základe ich občianstva. Pod pojmom **cudzinec** sa podľa § 2 ods. 2 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov chápe *každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky*.

V tejto kategórii rozlišujeme, či ide o občana Únie alebo príslušníka tretej krajiny:

- **občanom Únie** je každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky a je štátnym občanom niektorého členského štátu;
- **štátnym príslušníkom tretej krajiny** je každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky ani občanom Únie; štátnym príslušníkom tretej krajiny sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti.¹

DETI CUDZINCOV

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 146 ods. 1) vymedzuje **deti cudzincov** ako:

- deti osôb, ktoré sú občanmi iného štátu alebo osôb bez štátnej príslušnosti, s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky;²
- deti žiadateľov o udelenie azylu na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu;³
- deti Slovákov žijúcich v zahraničí;⁴
- deti ako žiadatelia o udelenie azylu podľa osobitného predpisu;⁵
- deti ako cudzinci, ktorí sa nachádzajú na území SR bez sprievodu zákonného zástupcu.⁶

MIGRÁCIA

Migrácia je pohyb jednotlivcov alebo skupín osôb v geografickom a sociálnom priestore, spojený so zmenou miesta pobytu. Z hľadiska trvania môžeme hovoriť o *krátkodobej migrácii*, ak trvá 3 až 12 mesiacov, alebo o *dlhodobej migrácii*, ak ide o obdobie nad jeden rok. Migrácia môže byť *vnútroštátna* alebo *medzinárodná, dobrovoľná* alebo *nútená*. Dobrovoľná migrácia je migrácia, pre ktorú sa človek rozhodne bez toho, aby ho k tomu nútili nejaké okolnosti. Núteným migrantom je človek, ktorý musí migrovať z dôvodu okolností, ktoré ovplyvňujú jeho slobodnú vôľu. ↗ MIGRANT

MIGRANT

Migrant je širší pojem. Ide o osobu, ktorá sa premiestňuje dobrovoľne. Môže mať na to rôzne dôvody, napr. štúdium, práca, rodinné dôvody. V prípade, že sa sťahuje v rámci krajiny, môžeme hovoriť

¹ § 2 ods. 3, 4 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

² Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov

³ Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁴ Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁵ Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶ § 2 písm. a) bod 3 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

o *vnútornom migrantovi*, ak ide o prípad odchodu za hranice, môžeme hovoriť o *medzinárodnom migrantovi*. ↗ MIGRÁCIA

IMIGRÁCIA

Imigrácia – príchod jednotlivcov alebo skupín osôb do prijímajúcej krajiny. ↗ IMIGRANT

IMIGRANT

Imigrant – t. j. prisťahovalec, je človek migrujúci na územie niektorého štátu s úmyslom usadiť sa tu. Na Slovensku rozlišujeme *legálnu* a *nelegálnu migráciu*. V prípade *legálnej migrácie* ide o prekročenie štátnej hranice s platnými cestovnými dokladmi, vízami, resp. ďalšími povoleniami potrebnými na vstup do krajiny. Pri *nelegálnej migrácii* ide o prekročenie štátnej hranice bez platných cestovných dokladov. ↗ IMIGRÁCIA

EMIGRÁCIA

Emigrácia – odchod jednotlivcov alebo skupín osôb z krajiny pôvodu. ↗ EMIGRANT

EMIGRANT

Emigrant – t. j. vysťahovalec, je človek, ktorý opustí hranice domovského štátu. ↗ EMIGRÁCIA

UTEČENEC

Utečenec nemá na výber, je donútený opustiť svoju krajinu kvôli vojne, obavám z prenasledovania z rasových, náboženských, národnostných a politických dôvodov a pod. V tomto prípade hovoríme o *nedobrovoľnej* alebo tiež *nútej migrácii*. Utečencom je tiež osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá sa zo spomenutých dôvodov nemôže alebo nechce vrátiť do krajiny svojho bydliska.

AZYLANT

Azylant je cudzinec, ktorý splnil kritériá Dohovoru o právnom postavení utečencov (Ženevského dohovoru), čím bol uznaný za utečenca a bola mu poskytnutá medzinárodná ochrana vo forme azylu. V slovenskom právnom poriadku bol pojem utečenec nahradený pojmom *azylant*, v európskom priestore je zaužívaný pojem *osoba s udelenou medzinárodnou ochranou*.

ŽIADATEĽ O AZYL

Žiadateľ o azyl je štátny príslušník inej krajiny alebo osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá na útvare Policajného zboru SR vyhlási, že žiada o azyl na území Slovenskej republiky. Proces preverovania dôvodov žiadosti o azyl sa nazýva *azylové konanie*. So žiadateľom o azyl robí poverený pracovník tzv. *azylový pohovor*, počas ktorého sa overujú dôvody žiadosti o azyl. Na pohovore je prítomný tlmočník. Žiadateľ o azyl je preverovaný aj po bezpečnostnej a zdravotnej stránke.

Podľa zákona o azyle sa o žiadosti o azyl rozhodne do 6 mesiacov. Počas azylového konania môže žiadateľ o azyl pracovať až po uplynutí deviatich mesiacov od podania žiadosti. Po udelení azylu osoba

získava *trvalý pobyt* na Slovensku. Osoba, ktorej bola poskytnutá doplnková ochrana získava *prechodný pobyt*.⁷ ↗ DRUHY LEGÁLNYCH POBYTOV

MALOLETÝ BEZ SPRIEVODU

Maloletý bez sprievodu je dieťa, ktoré nedovršilo vek 18 rokov, nachádza sa mimo územia svojej vlasti, je odlúčené od rodičov a nie je o neho postarané osobou, ktorá je za jeho výchovu podľa práva alebo zvyku zodpovedná. Na Slovensku je umiestnené do Detského domova pre maloletých bez sprievodu v Medzilaborciach.⁸

Výkladové videá o základných pojmoch migrant, utečenec, žiadateľ o azyl a vnútorne vysídlená osoba nájdete na: <https://unhce.org/sk/3043-vzdelavanie-o-utecencov.html>

SLOVÁK ŽIJÚCI V ZAHRANIČÍ

Slovákom žijúcim v zahraničí je osoba, ktorá nemá trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a je buď štátnym občanom Slovenskej republiky, alebo nie je štátnym občanom Slovenskej republiky, ale uchováva si národné povedomie, a on alebo jeho predok v priamom rade má slovenskú národnosť.⁹

ŽENEVSKÝ DOHOVOR

Dohovor OSN z roku 1951 o právnom postavení utečencov. Podľa Dohovoru, utečencom je každá osoba, ktorá sa nachádza mimo svojho štátu a má oprávnené obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov, nemôže prijať alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu svojho štátu; alebo osoba bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho pobytu v dôsledku týchto udalostí a ktorá sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôže alebo nechce vrátiť.

Ženevský dohovor upravuje nielen to, kto je utečencom, ale aj základné práva utečencov, ktoré štáty musia dodržiavať. Tými sú (1) právo byť uznaný za utečenca, (2) ochrana pred potrestaním za neoprávnené prekročenie štátnych hraníc a (3) právo ne byť navrátený do krajiny, kde by utečencom hrozilo prenasledovanie (tzv. princíp non-refoulement).

Ženevský dohovor neupravuje, akú formu ochrany majú krajiny utečencom poskytnúť, upravuje súbor základných práv, ktoré táto ochrana musí obsahovať, napr. právo študovať, podnikáť a pod.

⁷ Utečenci, migranti, azylanti. Základné informácie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky: Migračný úrad MV SR; zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸ Utečenci, migranti, azylanti. Základné informácie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky: Migračný úrad MV SR.

⁹ § 2 zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

DRUHY LEGÁLNYCH POBYTOV

Slovenská republika udeľuje rôzne druhy legálnych pobytov.

Právo na pobyt na území SR pre občana Únie a jeho rodinného príslušníka, ktorý ho sprevádza alebo sa k nemu pripája, upravuje druhá hlava tretej časti zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pobyt občana Únie a pobyt rodinného príslušníka občana Únie je podľa tejto hlavy *trvalým pobytom*.

Štátni príslušníci tretích krajín môžu získať tri druhy legálnych pobytov: *prechodný*, *tolerovaný* a *trvalý*.

PRECHODNÝ POBYT

Prechodný pobyt oprávňuje štátneho príslušníka tretej krajiny zdržiavať sa na území SR, cestovať do zahraničia a späť v čase, na aký mu bol udelený. Udeľuje sa vždy iba na jeden konkrétny účel. Môže byť udelený na účel: podnikania, zamestnania, štúdia, osobitnej činnosti, výskumu a vývoja, zlúčenia rodiny, plnenia služobných povinností civilnými zložkami ozbrojených síl, ako aj osobe s priznaným postavením Slováka žijúceho v zahraničí alebo osobe s priznaným dlhodobým pobytom v inom členskom štáte EÚ. Môže byť prvýkrát udelený na rôzne dlhý čas v závislosti od účelu pobytu a môže byť opakovane predĺžovaný.¹⁰

TOLEROVANÝ POBYT

Tolerovaný pobyt môže príslušník tretej krajiny získať v prípade, ak sa ocitne v situácii, keď nemôže vycestovať zo SR a zároveň nespĺňa podmienky na udelenie iného typu pobytu. Udeľuje sa štátnemu príslušníkovi tretej krajiny,

- a) ktorý je maloletou osobou nájdenou na území SR;
- b) ak to vyžaduje rešpektovanie jeho súkromného a rodinného života a neohrozuje bezpečnosť štátu alebo verejný poriadok;
- c) ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov;
- d) ak to vyplýva z medzinárodných záväzkov SR.

Udeľuje sa najviac na 180 dní a je možné ho opakovane predĺžiť. Na jeho základe je možné zdržiavať sa na území SR v čase, na aký bol udelený, a aj pracovať. Jeho udelenie však neoprávňuje podnikáť.¹¹

TRVALÝ POBYT

Trvalý pobyt oprávňuje príslušníka tretej krajiny v čase, na ktorý mu bol udelený, zdržiavať sa na území SR a vykonávať činnosti takmer v rovnakom rozsahu ako občania SR. Na jeho základe má právo vycestovať do zahraničia a späť, pracovať, podnikáť, študovať a mať prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu. Existujú tri druhy trvalých pobytov: trvalý pobyt na 5 rokov; trvalý pobyt na neobmedzený čas a pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny s priznaným postavením tretej osoby s dlhodobým pobytom Európskej únie.¹²

¹⁰ § 20 – § 41 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vitajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM. Migračné informačné centrum IOM, 2018, s. 10 – 12.

¹¹ § 58 – § 61 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vitajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM. Migračné informačné centrum IOM, 2018, s. 18 – 19.

¹² § 42 – § 57 zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vitajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM. Migračné informačné centrum IOM, 2018, s. 12 – 17.

Legislatíva

Dohovor OSN z r. 1951 o právnom postavení utečencov v znení Protokolu z roku 1967. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí č. 319/1996 Z. z.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany [on-line]. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: [EUR-Lex - 32011L0095 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0095)

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Literatúra

Utečenci, migranti, azylanti

Aj my sme tu doma. Inštruktážny materiál [on-line]. Zostavili: Lucia Orišková a Michal Milla. Bratislava : Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), 2013. 46 s. [cit. 14. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.iom.sk/sk/aktivity/presidlovanie-utecencov/18-aktivity/integracia-migrantov/uskutocnili-sme-integracia-migrantov/148-aj-my-sme-tu-doma-vzdelavacie-materialy-o-migracii-pre-pedagogov-a-lektorov.html>

LETAVAJOVÁ, Silvia. *Migrácie a novodobí migranti* [on-line]. Webinár Vzdelávanie detí cudzincov v Slovenskej republike, 15. jún 2021. [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: [Reflexia cudzincov, migrantov a utečencov v slovenskej spoločnosti \(statpedu.sk\)](https://www.reflexia.sk/cudzincov-migrantov-a-utecencov-v-slovenskej-spolocnosti)

LETAVAJOVÁ, Silvia – DIVINSKÝ, Boris. *Náš spoločný domov. Migrácia a rozvoj na Slovensku* [on-line]. Bratislava : Slovenská katolícka charita, 2019. 64 s. ISBN 978-80-967870-2-9. [cit. 17. 01. 2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/335754785_NAS_SPOLOCNY_DOMOV_-_MIGRACIA_A_ROZVOJ_NA_SLOVENSKU

PÍŠOVÁ, Janka. Vzdelávanie detí cudzincov v Slovenskej republike [on-line]. In *Jazyk a literatúra*, roč. 6, 2019, č. 1 – 2, s. 43 – 62. ISSN 1339-7184. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/images/sk/publikacna-cinnost/casopisy/jazyk-literatura/2019/1-2-jal-2019.pdf>

ŠTEVULOVÁ, Zuzana. *Utečenci a migrácia: Dojmy a pojmy* [on-line]. [cit. 14. 11. 2020]. Dostupné z: [Utečenci a migrácia: Dojmy a pojmy – euractiv.sk](https://euractiv.sk/Content/View/Content/?id=123456789)

Utečenci, migranti, azylanti. Základné informácie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky : Migračný úrad MV SR.

Vítajte na Slovensku. Informačná brožúra migračného informačného centra IOM [on-line]. Migračné informačné centrum IOM, 2019. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: [Vítajte na Slovensku 2019 - Migračné informačné centrum IOM](https://www.iom.sk/sk/vitajte-na-slovensku)

Výkladové videá : Práva utečencov, Odkiaľ prichádzajú utečenci?, Kam utečenci idú?, Kto pomáha utečencom?, Kto je migrant?, Kto je utečenec?, Kto je žiadateľ o azyl?, Kto je vnútorne vysídlená osoba? [on-line]. UNHCR Slovensko. [cit. 07. 11. 2020]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/sk/3043-vzdelavanie-o-utecencov.html>

Vzdelávanie detí cudzincov na Slovensku. Príklady dobrej praxe [on-line]. (Ed. Peter Drál). Bratislava : Nadácia Milana Šimečku a centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2011. 131 s. [cit. 07. 11. 2020] Dostupné z: [Vzdelavanie-deti-cudzincov-priklady-dobrej-praxe.pdf \(cvek.sk\)](https://www.cvek.sk/vzdelavanie-deti-cudzincov-priklady-dobrej-praxe.pdf)

Spracovali: PhDr. Janka Pišová, PhD., Mgr. Karol Csiba, PhD.

Grafické spracovanie: Ing. Gabriela Némethová

Podklad je súčasťou intelektuálneho výstupu Manuál pre inklúziu detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v Slovenskej republike v rámci projektu č. 2019-1-SK01-KA201-060698 Slovenčina pre deti cudzincov – pomôcka pre pedagógov a rodičov pri inklúzii detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v Slovenskej republike, ktorý je financovaný Európskou úniou v rámci programu Erasmus+.

Koordinátori: PhDr. Janka Pišová, PhD., Mgr. Karol Csiba, PhD., PhDr. Denisa Ďuranová